

“โลงผีแมน” หรือ “โลงไม้” มรดกของคนปางมะผ้า

ปางมะผ้าเป็นอำเภอเล็กๆ ใกล้ชายแดนประเทศเมียนมาร์ (พม่า) ผู้คนในอำเภอนี้ประกอบด้วยกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์ เช่น มูเซอ ลีซอ ไทยใหญ่ กะเหรี่ยง และลัวะ เป็นต้น แต่ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ต่างเคยได้ยินได้เห็น “โลงผีแมน” กันมาแล้ว และในปัจจุบันโลงผีแมนได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของอำเภอนี้

“โลงผีแมน” เป็นคำที่ชาวบ้านใช้เรียก โครงศพของคนโบราณที่พบอยู่ตามถ้ำหรือเพิงผาในอำเภอปางมะผ้า ลักษณะของโลงผีแมนทำจากไม้ทั้งต้นผ่าออกเป็น 2 ซีก ขุดเนื้อไม้ตรงกลางออก คล้ายกับรางข้าวหมู แต่ที่ส่วนปลายทั้งสองข้างมีการแกะสลักเป็นรูปทรงต่างๆ อย่างสวยงาม มีทั้ง หัวโลงที่เป็นรูปทรง

เรขาคณิต และรูปหัวสัตว์ เช่น เก้ง นก งู เป็นต้น โลงผีแมนนี้มีทั้งที่วางอยู่บนคานที่สอดเข้ากับเสา วางพาดอยู่ตามซะง่อนหินของถ้ำ และที่พบเสมอคือ วางอยู่บนพื้นดิน ซึ่งน่าจะเกิดจากการพังทลายลงมา

เรื่องเล่าจากชุมชนเขา

มีเรื่องเล่าว่า คนในท้องถิ่นมักเห็นคนรูปร่างสูงยาวกว่ามนุษย์ทั่วไปอยู่ตามถ้ำที่มีโลงผีแมน อันเป็นที่มาของชื่อที่ชาวไทยใหญ่หรือ

มูเซอเรียก ผี หมายถึง คนตาย ส่วนคำว่า แมน หมายถึง ผิดหรือโผล่ แต่จากการศึกษาของนักโบราณคดีได้ค้นพบว่า โลงผีแมน เหล่านี้เป็น พิธีกรรมการปลงศพในโลงไม้ของคนโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์หรือกลุ่มคนที่ยังไม่มีตัวหนังสือใช้ในอำเภอปางมะผ้า เมื่อ 2,500-1,000 ปีมาแล้ว ซึ่งร่วมสมัยกันกับสมัยทวารวดี และสุโขทัยนั่นเอง เหตุที่นักโบราณคดีคิดว่าเป็นโลงศพก็เพราะในทุกถ้ำที่พบโลงผีแมนมักพบชิ้นส่วนโครงกระดูกมนุษย์ และเครื่องเช่นสังเวคนตาย เช่น เศษหม้อ เครื่องมือโลหะ เครื่องประดับ เป็นต้น นักโบราณคดีจึงได้เรียกว่า “วัฒนธรรมโลงไม้” เพื่อให้ง่ายแก่การเข้าใจของคนทั่วไป

โลงไม้ที่พบในอำเภอปางมะผ้าพบในหลายหมู่บ้านด้วยกัน เช่น ในลำน้ำลางพบในหมู่บ้านวนาหลวงที่ถ้ำผามอน หมู่บ้านถ้ำลอดพบที่ถ้ำลอด หมู่บ้านบ้านไร่พบที่เพิงผาบ้านไร่ หมู่บ้านแม่กลางจันทร์พบที่ถ้ำกลางจันทร์ ในลำน้ำของพบในหมู่บ้านปางคามที่ถ้ำปางคาม หมู่บ้านนาปู่ป้อมพบที่ถ้ำผาแดง ถ้ำผีแมน ถ้ำโลงยักษ์ ในลำน้ำแม่ละนาพบที่หมู่บ้านบ่อไคร้ที่ถ้ำบ้านบ่อไคร้ หมู่บ้านจะโป๊ะพบที่ถ้ำจะโป๊ะ และพื้นที่กีดสามสิบพบที่ถ้ำกีดสามสิบ เป็นต้น

วัฒนธรรมโลงไม้ไม่พบเพียงอำเภอปางมะผ้าเท่านั้น แต่ยังคงพบทั่วไปในหลายท้องที่ เช่น จังหวัดกาญจนบุรี และเชียงใหม่ ใน

ต่างประเทศพบที่ประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ อีกด้วย จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมโลงไม้ไม่ใช่วัฒนธรรมเล็กๆ ที่พบเฉพาะอำเภอปางมะผ้าเท่านั้น

หลากหลายรูปแบบ

จากการสำรวจของนักโบราณคดีในโครงการสำรวจและจัดระบบฐานข้อมูลถ้ำ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระหว่าง พ.ศ.2541-2542 และโครงการโบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระหว่าง พ.ศ.2544-2546 เฉพาะในปางมะผ้า พบแหล่งโบราณคดีโลงไม้มากกว่า 30 ถ้ำ มีรูปแบบหัวโลงมากถึง 12 รูปแบบหลัก แบ่งออกเป็น 39 รูปแบบย่อย สันนิษฐานว่า ความแตกต่างของหัวโลงเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์ประจำตระกูลต่างๆ

(บน) หัวโลงรูปสัตว์ (ล่าง) หัวโลงรูปแท่ง จากแหล่งโบราณคดีบ้านบ่อไคร้

ขนาดของโลงไม้ที่พบมีตั้งแต่ยาวน้อยกว่า 1 เมตร ไปจนถึงยาวกว่า 9 เมตร ความกว้างของตัวโลงจึงแตกต่างกันไปบางโลงเล็กเกินกว่าที่คนจะลงไปนอนได้ ประกอบกับการจัดจำแนกโครงกระดูกที่พบร่วมกับโลงไม้ที่บางแห่งมีโลงเพียงหนึ่งโลงแต่กลับพบโครงกระดูกของคน 9 คน ทำให้นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าเป็นไปได้ที่จะเป็นการฝังศพแบบที่ปลงศพมาแล้วหรือเอาเฉพาะโครงกระดูกมาวางรวมไว้ในโลงด้วยกัน พบทั้งโครงกระดูกเด็ก วัยรุ่นและผู้ใหญ่ มีทั้งผู้ชายและผู้หญิง คนตายบางคนมีการตกแต่งพื้นหน้าด้วยการฝังโลหะเงินทองเป็นจุดๆ บนพื้นเข้าไปด้วย

โลงไม้ขนาดยาวประมาณ 5 เมตร ที่แหล่งโบราณคดีเพิงผาบ้านไร่

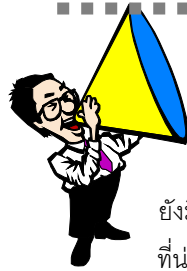
เขาทำโลงกันอย่างไร

นักวิทยาศาสตร์ได้ศึกษาวงปีไม้ ซึ่งก็คือเส้นรอบวงแสดงการเจริญเติบโตของต้นไม้ในแต่ละปี ทำให้ทราบว่า คนในวัฒนธรรมโลงไม้มีภูมิปัญญาด้วยการเลือกชนิดไม้คือ ไม้สักจากป่ามาทำโลง และผลจากการใช้วงปีไม้มาศึกษาเนี่ยยังทำให้พบว่าโลงไม้ในแต่ละถ้ำมีทั้งที่ทำขึ้นในระยะเวลาใกล้เคียงกันและแตกต่างกันอีกด้วย

วิธีการทำโลงของคนในสมัยนั้นใช้เครื่องมือโลหะพวกขวานขนาดเล็กตัดถากต้นไม้ ลอกเปลือกออก แล้วจึงตัดฟันตกแต่งให้ได้

รูปทรงตามต้องการ

หลายคนอาจสงสัยว่าโลงไม้อายุเป็นพันปีอยู่มาจนถึงปัจจุบันได้อย่างไรนั้น สาเหตุก็เพราะโลงเหล่านี้ทำจากไม้สัก ซึ่งมีความทนทานสูงอย่างที่ทราบกันดีในปัจจุบัน และยังเก็บไว้ในถ้ำที่แห้งสนิท ไม่โดนแสงแดดส่องอย่างรุนแรงนั่นเอง

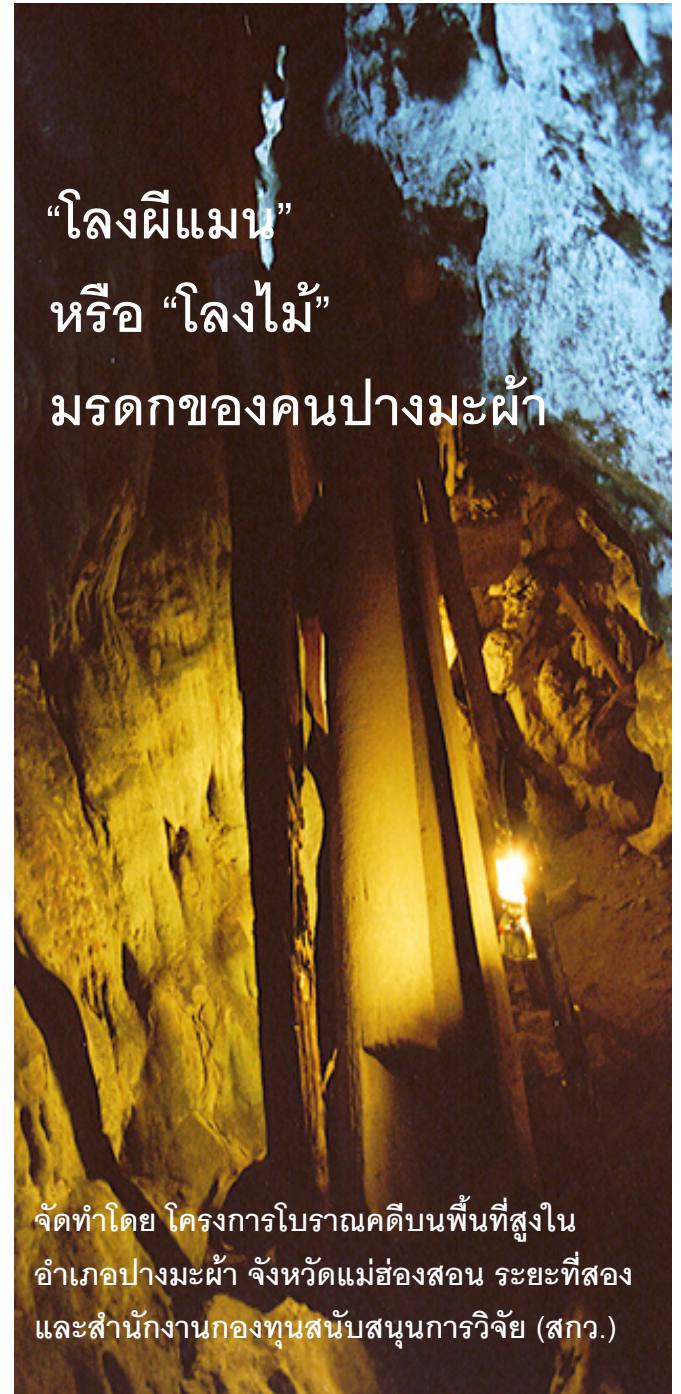

ช่วยกันอนุรักษ์ท้องถิ่น

คนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวบางคนได้เคยไปยังแหล่งโบราณคดีเหล่านี้มาบ้างแล้ว แต่ยังมีคนอีกเป็นจำนวนมากที่ยังไม่ได้ไปสัมผัส แต่ก็เป็นที่น่าเป็นห่วงว่าในปัจจุบันโลงไม้เหล่านี้กำลังถูกทำลายลง ซ้ำบางแห่งยังไม่ได้รับการศึกษาทางด้านโบราณคดี ทำให้นับวันความรู้ที่จะตกเป็นมรดกแก่ลูกหลานของคนในอำเภอปางมะผ้า คนในประเทศไทย และต่างประเทศจะเลือนหายไปหมด

พวกเราจึงต้องช่วยกันดูแล รักษา ระวังไม่ให้ใครมาทำลายและสนับสนุนให้มีการศึกษา วิธีการช่วยกันดูแลอย่างง่าย คือ ป้องกันไม่ให้เกิดการตัด ฟัน ซีดเขียน เขี่ยบย่ำ เคลื่อนย้าย เผาทำลายโลงไม้ ระวังไฟป่าในพื้นที่ใกล้แหล่งโบราณคดี หากพบคนมาทำลายให้แจ้งต่อผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือเจ้าหน้าที่ของทางราชการ นอกจากนี้ยังต้องช่วยกันเผยแพร่ให้ความรู้กับผู้ที่สนใจอีกทางหนึ่งด้วย วิธีง่ายๆ เช่นนี้จะทำให้แหล่งโบราณคดีโลงไม้เป็นมรดกให้รุ่นลูกรุ่นหลานได้เก็บดอกผลกินไปตลอดชีวิต

จัดทำโดย โครงการโบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะที่สอง ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมที่ห้อง 808 ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ถ.บรมราชชนนี ต.ช้างชั้น กทม. 10170 โทร.0-2880-9215 highlandarchaeology@yahoo.com

“โลงผีแมน” หรือ “โลงไม้” มรดกของคนปางมะผ้า

จัดทำโดย โครงการโบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะที่สอง และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)